

Χάρης Σακελλαρίου

Η ΦΩΤΙΑ ΠΟΥ ΔΕ ΣΒΗΝΕΙ

(από το βιβλίο *Η φωτιά που δε σβήνει*, εκδόσεις Καστανιώτη)

Την άλλη μέρα ήρθε ο ίδιος ο αυτοκράτορας να δει το μικρό δρόμωνα του Καλλίνικου. Κατέβηκε στο αμπάρι, έριξε μια ματιά στις αποθήκες, περιεργάστηκε τους εκτοξευτήρες. Κι έδωσε αμέσως εντολή να ναυπηγηθούν το γρηγορότερο όσα περισσότερα καράβια μπορούν, με βάση τα σχέδια του Καλλίνικου, και να διαρρυθμιστούν κατάλληλα όσα από τ' άλλα παίρνουν επιδιόρθωση και μετατροπή. Το γενικό πρόσταγμα σ' όλες αυτές τις εργασίες το άφησε στον Καλλίνικο. Και για να μπορεί να δουλεύει όσο γίνεται πιο απερίσπαστος, του έδωσε μια γενναία επιχορήγηση κι ένα σπίτι κοντά στα αυτοκρατορικά ναυπηγεία.

Κι ο Καλλίνικος ρίχτηκε με όρεξη στη δουλειά. Μ' όλα τα χρόνια του -είχε περάσει πια τα πενήντα- δούλευε αδιάκοπα απ' το πρωί ως το βράδυ, έδινε οδηγίες, σχεδίαζε, έριχνε την τελευταία ματιά στα τελειωμένα κι έτοιμα για καθέλκυση πλεύσιμα, τα συνόδευε στον πρώτο, δοκιμαστικό παρθενικό τους περίπατο πάνω στα κύματα.

Σκάρωνε καινούρια καράβια, κυρίως δρόμωνες, χελάνδια και διήρεις, και διασκεύαζε όσα ήταν ακόμη αρκετά γερά. Τα ναυπηγεία της Πόλης έχουν πάρει τώρα μιαν ασυνήθιστη όψη και κίνηση. Εκατοντάδες εργάτες και τεχνίτες δουλεύουν απ' το πρωί ως το βράδυ. Ξηλώνουν τα παλιά παίρνοντας απ' αυτά όσα ξύλα ή άλλα υλικά βρίσκουν γερά, ξεφορτώνουν την καινούρια ξυλεία, κόβουν τα μαδέρια, πριονίζουν, πλανίζουν, καλαφατίζουν... Βάζουν τους πιο στέρεους σκαρμούς για τα καινούρια πλοία. Τα καινούρια τούτα πλοία τα ονόμασαν «κακκαβοπυρφόρα» και «σιφωνοφόρα». Σε καθεμιά πλευρά στην κουβέρτα τους τοποθετούν, «φυτεύουν» μες στο σκαρί τους κι από δυο μεγάλες χύτρες, τις «κακκάβους», τη μια κάτω απ' την άλλη. Η μια, η από πάνω, θα είναι γεμάτη με το υγρό. Στην άλλη, στην από κάτω, θα καίει η φωτιά για να κρατά το μίγμα ζεστό, έτοιμο για χρήση, όσο θα βαστά η μάχη.

Ψηλότερα, στη γέφυρα του καραβιού, που διαμορφωνόταν κατάλληλα κι αποτελούσε το «ξυλόκαστρο», όπως το ονομάτισαν, και που ήταν προφυλαγμένο με σιδερένια «θωράκια», για να μην το βρίσκουν τα βέλη του εχθρού, τοποθετούνταν οι «σίφωνες». Άλλοι απ' αυτούς ήταν «στρεπτοί» ή «στροφαλοφόροι» κι άλλοι «αντλιοφόροι». Και οι δυο ήταν έτσι φτιαγμένοι που

να μπορούν να σφεντονίζουν το «υγρόν πυρ» σε μεγάλη απόσταση, όση χρειαζόταν, για να φτάσει το φλεγόμενο υγρό πάνω στα εχθρικά πλοία.

Καράβια των Βυζαντινών με ειδικές αποθήκες έφευγαν για τις χώρες της Μέσης Ανατολής κι έφερναν αποκεί νάφθα και πίσσα και νίτρο και θειάφι... Βρίσκονταν Άραβες έμποροι, που τα πουλούσαν για άχρηστο υλικό, βρίσκοντας έτσι μια ευκαιρία να πλουτίσουν, δίχως να βάζουν με το νου τους πως βάζουν στα χέρια των Βυζαντινών τον αφανισμό τους.

Πέντε καλοκαίρια τα φουσάτα του Μωαβία πάσκιζαν να πλησιάσουν και να πάρουν την Πόλη. Ξεκινώντας από το απάνεμο λιμάνι της Κυζίκου, όπου περνούσαν το χειμώνα, ορμούσαν καταπάνω στην Πόλη, μα η οργανωμένη αντίσταση των Βυζαντινών τους ανάγκαζε να γυρίζουν πίσω, για ν' αρχίσουν όμως και πάλι αυτοί την άλλη άνοιξη τις απόπειρες τους.

Την έκτη χρονιά, κατά τα μέσα του Μάρτη του 678, ο στόλος των Αράβων ξαγνάντησε και πάλι από πέρα, απ' τη θάλασσα της Κυζίκου. Μα τώρα δεν είναι μόνο αυτός που ήταν όλες τις άλλες χρονιές. Καινούρια καράβια έχουν αρματώσει οι Άραβες, πολλά καράβια, μικρά και μεγάλα. Κι αρχηγός του στόλου τους τούτη την άνοιξη δεν είναι πια κάποιος απ' τους διάφορους εμίρηδες, που στέλνονταν ως τώρα εκεί, αλλά ο ίδιος ο χαλίφης Μωαβίας, που το έβαλε πείσμα και το παινεύτηκε πως πριν φτάσει το Μπαϊράμι θα κάνει την πόλη του Κωνσταντίνου δική του.

Ατάραχοι αλλά και μ' ένα αίσθημα σιγουριάς, χάρη στο νέο τους «μυστικό όπλο», οι Βυζαντινοί πολεμιστές περιμένουν τον αραβικό στόλο να πλησιάσει, έτοιμοι να δώσουν μαζί του την αποφασιστική μάχη.

Ήταν πρωί κι ο ήλιος μόλις είχε προβάλει πάνω απ' τις κορφές των λόφων της μικρασιατικής παραλίας. Λάμνουν με ορθόσπητες τις πλώρες των караβιών τους οι Άραβες τραβώντας κατά το λιμάνι και τα πολύχρωμα πανιά των караβιών τους, κόκκινα, πράσινα, κίτρινα και μαύρα τα πιο πολλά, φουσκωμένα απ' το νοτιοανατολικό άνεμο που φυσά εκείνη την ώρα, έχουν κάνει τη θάλασσα ως πέρα ένα λιβάδι κατάσπαρτο με παράξενα λουλούδια.

Οι Βυζαντινοί πολεμιστές, όρθιοι πάνω απ' τις επάλξεις των τειχών της Βασιλεύουσας, βλέπουν ατάραχοι όλα τούτα τα πλεούμενα να πλησιάζουν. Σε λίγο έρχεται εκεί κι ο αυτοκράτορας με την ακολουθία του, για να παρακολουθήσει τη μεγάλη σύγκρουση. Ο Καλλίνικος είναι κάτω, στο κέντρο της παράταξης των βυζαντινών πλοίων, έτοιμος να δώσει στην κατάλληλη ώρα τις οδηγίες που είναι απαραίτητες.

Όλος ο λαός της Πόλης, οι άμαχοι κι οι ανήμποροι, ανεβασμένοι όπου ψηλότερα μπορούσε ο καθένας, κοιτούν με αγωνία τ' αραβικά πλοία που έχουν σκεπάσει τη θάλασσα του Μαρμαρά και πλησιάζουν, όλο πλησιάζουν γεμάτα φοβέρα.

Γυναίκες, γέροι και παιδιά στέκουν ορθοί στους εξώστες και στα παράθυρα και σταυροκοπιούνται και παρακαλούν την Παναγιά και τους άγιους να βάλουν το χέρι τους και να σώσουν και πάλι την Πόλη απ' τους βαρβάρους. Βέβαια, κάτι έχουν όλοι ακούσει για κάποιο «νέο όπλο» που έφερε κάποιος ξένος, αλλά άλλοι το πιστεύουν κι άλλοι όχι. Κι έπειτα, είναι τόσο πολύς ο στόλος των Αράβων τούτη τη φορά, Θεέ μου, τόσο πολύς....

Έφτασαν κοντά στο στόλο των Βυζαντινών οι Άραβες. Για λίγο, απόλυτη σιγή απλώθηκε κοντά και γύρω στο λιμάνι. Δεν ακούς παρά το πλατάγισμα των κουπιών πάνω στα γαλάζια νερά. Λάμπουν ακόμα οι Άραβες και περιμένουν να δουν τα πλοία των Βυζαντινών να κάνουν πίσω και να παίρνουν θέση μάχης, όπως γινόταν άλλες φορές. Μα οι Βυζαντινοί στέκουν ακίνητοι στις θέσεις τους, λες κι έριξαν άγκυρα, και περιμένουν.

Οι Άραβες ναύαρχοι δεν κρατιούνται άλλο. Δίνουν το σύνθημα για την επίθεση. Κι αμέσως ηχούν εκατοντάδες τα βούκινα κι οι σάλπιγγες κι οι Άραβες με άγριες φωνές κι αλαλαγμούς, κωπηλατώντας γρήγορα και με δύναμη, ορμούν σαν μανιασμένοι καταπάνω στα πλοία των Βυζαντινών. Αναταράχτηκαν τα νερά της Προποντίδας κι άφρισαν κι αντιβούισε ολόγυρα ο τόπος.

Δεν πρόφτασαν όμως να φτάσουν και να πέσουν πάνω στα ελληνικά τα πλοία και μια φωνή ακούστηκε πίσω απ' αυτά:

-Εκτοξεύσατε πυρ!

Ήταν η φωνή του Καλλίνικου, που έκρινε πως έφτασε η στιγμή να μπει σε ενέργεια το σχέδιό του.

Αμέσως απ' το «ξυλόκαστρο» του κάθε βυζαντινού πλοίου μια λουρίδα φωτιάς πετιέται σαν αστραπή, πέφτει πάνω στ' αραβικά πλεούμενα, κι ύστερα κι άλλη, κι άλλη. Το καυτό υγρό σκορπίζεται πάνω στα καταστρώματα, σκαρφαλώνει στα σκοινιά, στις σκάλες, στα κατάρτια και στα πανιά κι αρχίζει να τα καίει όλα, να τα τρώει με μανία, με λύσσα φοβερή.

Τα 'χασαν οι Άραβες. Σταματούν την κωπηλασία, αφήνουν τα κουπιά και τρέχουν αλαλιασμένοι ολόγυρα να βρουν χύτρες και κάδους. Τους γεμίζουν γρήγορα νερό από τη θάλασσα και το ρίχνουν πάνω στη φωτιά. Μα ο Καλλίνικος έχει καταφέρει να κάνει να μονοιάσουν η φωτιά και το νερό, και γι'

αυτό η φωτιά τούτη δε σβήνει. Ίσα ίσα, όσο πιο πολύ νερό της ρίχνουν, τόσο απλώνει και φουντώνει περισσότερο.

Σε λίγο όλος ο τεράστιος στόλος του Μωαβία, που τόσο σίγουρος ήταν για τη νίκη του και προχωρούσε αγέρωχα, ακινητοποιήθηκε. Κραυγές απελπισίας ακολούθησαν τους πολεμικούς αλαλαγμούς. Τ' αραβικά καράβια, που έχουν γίνει σωστά πυροτεχνήματα, καθώς τα καμένα τους πλευρά ραγίζουν, αρχίζουν να μπάζουν νερά καινά βουλιάζουν. Πολλοί Άραβες πολεμιστές, για να σωθούν απ' τις φλόγες, πέφτουν στη θάλασσα, για να μη βγουν ποτέ πια αποκεί.

Πίσω τους άλλα καράβια έρχονται να πάρουν τη θέση τους και μπαίνουν στη ναυμαχία. Μα κι εκείνα δεν έχουν καλύτερη τύχη. Σίφωνες, κάδοι, τσουκάλια πήλινα, φτιαγμένα επίτηδες με δυο τρύπες το καθένα, γεμίζονται με «υγρόν πυρ» και εκτοξεύονται -πύρινη νεροποντή- καταπάνω τους. Σε λίγο ο Βόσπορος δίνει την εντύπωση ενός τεράστιου δάσους που έχει πάρει φωτιά. Μαύρος καπνός ανεβαίνει και τα σκεπάζει όλα κι οι πύρινες γλώσσες, που αναδύονται λαίμαργα, γλείφουν τα πλευρά των αραβικών καραβιών και μύρια θεριά άορατα ανοίγουν το στόμα τους και τα καταπίνουν. Και τα «κακκαβοπυρφόρα» και τα «σιφωνοφόρα» πλοία των Βυζαντινών δε σταματούν ούτε στιγμή να στέλνουν καταπάνω τους τη φωτιά, που τίποτα, μα τίποτα δεν μπορεί να τη σβήσει.

Απ' τις επάλξεις των τειχών κι απ' τους εξώστες, τις πόρτες και τα παράθυρα των σπιτιών της Βασιλεύουσας, κραυγές χαράς κι ενθουσιασμού συνοδεύουν τη βύθιση του κάθε πλοίου. Οι καρδιές που ως τώρα ήταν σφιγμένες από αγωνία φτεροκοπούν χαρούμενες και μυριάδες στόματα ενώνουν τις φωνές τους, που είναι μαζί πανηγυρισμός και παρακίνηση στους Βυζαντινούς μαχητές:

-Νίκη! Νίκη στη θεοφύλακτη πόλη!

Ο ίδιος ο αυτοκράτορας, που στέκει ορθός στον κεντρικό πύργο και παρακολουθεί την πορεία της ναυμαχίας, συχνά υψώνει τα χέρια και ξεσπά σε κραυγές χαράς κι ενθουσιασμού.

Την άλλη μέρα και την παράλλη, ο πόλεμος συνεχίστηκε με τον ίδιο τρόπο. Πέφτουν με τυφλό πείσμα οι Άραβες καταπάνω στους Βυζαντινούς, μα πισωγυρίζουν γρήγορα, όσοι προφτάσουν, τυλιγμένοι μες στους καπνούς και στις φλόγες.

Είδε κι απόειδε ο Μωαβίας πως δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα με τούτη τη σατανική φωτιά και πως άδικα χάνει το καλύτερο μέρος του φουσάτου του και πρόσταξε γενική αποχώρηση. Όχι, δεν παύεται η Πόλη όσο τα καράβια της έχουν τούτο το καταραμένο υγρό.

Ήταν νύχτα όταν έφυγε ο στόλος του Μωαβία και την άλλη μέρα το πρωί κανένας δεν το πίστευε πως είναι πια πολύ μακριά από την Πόλη.

Όταν ξημέρωσε, οι βιγλάτορες είδαν ψηλά απ' τις βίγλες τους πως ο Βόσπορος κι η θάλασσα του Μαρμαρά ως πέρα, ως εκεί που φτάνει το μάτι, αστραφτοκοπούσαν σαν να φόρεσαν τα καλά τους. Ούτ' ένα αραβικό καράβι δε φαινόταν πάνω στα νερά τους. Μόνο κάτι ξύλα, αποκαϊδία από κατάρτια και ξάρτια, έπλεαν πάνω στα ήσυχα νερά τους.

Φωνές χαράς κι ενθουσιασμού ξέσπασαν ψηλά, πάνω απ' τις επάλξεις των τειχών. Οι σαλπικτές κι οι βουκινάτορες σαλπίζουν και διαλαλούν το χαρούμενο νέο στην Πόλη.

-Οι Άραβες έφυγαν!... Οι Άραβες έφυγαν!...

Ο κόσμος πετιέται χαρούμενος στους δρόμους, τραγουδά, χορεύει, μαζεύεται ολόγυρα στο παλάτι και ζητωκραυγάζει.

Ευπνά κι ο αυτοκράτορας και καθώς μαθαίνει το νέο, στέλνει και καλεί κοντά του τους ανώτερους αξιωματούχους του. Και τον Καλλίνικο.

-Η πόλη της Σοφίας του Θεού θα σ' ευγνωμονεί, Καλλίνικε, του λέει. Τώρα ο Μωαβίας θα 'ρθει ταπεινωμένος, είμαι βέβαιος γι' αυτό, και θα ζητήσει ειρήνη. Η φωτιά που ανακάλυψες κι έφερες στην Πόλη έκανε το θαύμα της. Άμποτε ο Θεός να σου χαρίζει κάθε αγαθό. Αλλά κι εγώ, θεία χάριτι, εκφράζοντας και τη θέληση του λαού της πόλης του Θεού, σου απονέμω τιμητικά τον τίτλο του λογοθέτη...

Ο Καλλίνικος έσκυψε το κεφάλι. Αισθάνεται τα μάγουλα του να καίνε.

- Έκανα ό,τι μπορούσα για τον αυτοκράτορα και την Πόλη, λέει ταπεινά.

Ποτέ του, αλήθεια, δεν πόθησε τίτλους και μεγαλεία. Ό,τι έκανε μέχρι σήμερα, το έκανε πρώτα για να δώσει απάντηση στις δικές του βαθύτερες ανησυχίες. Κι έπειτα, για να βοηθήσει την Πόλη και την Αυτοκρατορία που τις ώρες τούτες περνούσε φοβερή δοκιμασία και βρισκόταν σε μεγάλο κίνδυνο. Και τούτη τη στιγμή που η Πόλη έτσι τον τιμά, ο νους του πετά γρήγορα μακριά, στη σκλαβωμένη όμορφη πατρίδα του, την Ηλιούπολη! Κι αναθυμάται τη μέρα εκείνη που έβαλε φωτιά στο περιβόλι τους και παραλίγο να καεί κι ο ίδιος, έτσι καθώς πάσκιζε να την κάνει να μονοιάσει με το νερό. Πίστευε τότε πως από τούτο το μόνοιασμα κάτι το σπουδαίο θα μπορούσε να γίνει.

Κι αλήθεια, τι άλλο πιο σπουδαίο απ' το να σώσει την Πόλη, την καρδιά της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, και νά την κάνει απρόσβλητη απ' τους εχθρούς της για πάνω από μισό αιώνα; Έκλεισε στους Άραβες το δρόμο για την Ευρώπη

απ' την Ανατολή, όπως τον έκλεισε μια για πάντα κι από τη Δύση, μισό αιώνα αργότερα, ο Κάρολος Μαρτέλ κοντά στα Πυρηναία.

Μα ο τελευταίος λόγος ανήκει πάντα στην Ιστορία.